

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.16>

ROZWÓJ KOMUNIKACJI CYFROWEJ W UKRAINIE ESTABLISHMENT OF DIGITAL COMMUNICATION IN UKRAINE

Ivan Yarema

aspirant Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu Kultury i Sztuki

(Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-2843-5087

ivanyarema06@gmail.com

Adnotacja. W niniejszym badaniu zwrócono uwagę na wyjaśnienie roli kształtowania się komunikacji cyfrowej w Ukrainie jako narzędzia komunikacyjnego; przeanalizowano wykorzystanie komunikacji cyfrowej w działalności publicznej przez biblioteki, władze samorządowe, Radę Najwyższą Ukrainy, Gabinet Ministrów, Deputowanych Ludowych, instytucje szkolnictwa wyższego; uwzględniono podstawowe środki komunikacji i pozyskiwania informacji w społeczeństwie informacyjnym, zidentyfikowano potrzebę modernizacji instytucji informacyjnych; zbadano, w jaki sposób światowa pandemia i wojna na pełną skalę Federacji Rosyjskiej wpłynęły na korzystanie z Internetu i sieci społecznościowych przez różne kategorie populacji „uczniowie, studenci, pracownicy, emeryci itp.” Temat ten jest istotny w warunkach wojny fizycznej, a jednocześnie wojny informacyjnej Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie i oświetla mechanizmy cyfrowej transformacji kraju w celu szybszego szkolenia ludności w zakresie umiejętności cyfrowych.

Słowa kluczowe: technologia cyfrowa, procesy technologiczne, społeczeństwo informacyjne, procesy informacyjne, technologia informacyjna, postęp technologiczny.

ESTABLISHMENT OF DIGITAL COMMUNICATION IN UKRAINE

Ivan Yarema

Postgraduate Student at Kyiv National University of Culture and Arts (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-2843-5087

ivanyarema06@gmail.com

Abstract. In this study, attention is paid to clarifying the role of the development of digital communication in Ukraine as a communication tool.; the use of digital communications in public activities by Ukrainian libraries, local self-government bodies, the Verkhovna Rada of Ukraine, the Cabinet of Ministers, people’s deputies, and higher educational institutions was analyzed; the main means of communication and obtaining information in the information society were considered, the need to modernize information institutions was identified; investigated how the global pandemic and the full-scale war of the Russian Federation affected the use of the Internet and social networks by various categories of the population “pupils, students, workers, pensioners, etc.”.

Key words: digital technologies, technological processes, information society, information processes, information technologies, technological progress.

СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

Іван Ярема

аспірант Київського національного університету культури і мистецтв

(Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-2843-5087

ivanyarema06@gmail.com

Анотація. У даному дослідженні приділена увага з’ясуванню ролі становлення цифрової комунікації в Україні як комунікаційного інструменту; проаналізовано використання цифрових комунікацій у публічній діяльності бібліотеками України, органами місцевого самоврядування, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів, народними депутатами, вищими навчальними закладами.; розглянуто основні засоби комунікації та отримання інформації в інформаційному суспільстві, виявлена потреба модернізувати інформаційні заклади; досліджено, як світова пандемія, та повномасштабна війна російської федерації, вплинула на використання мережі Інтернет та соціальних мереж різними категоріями населення «учні, студенти, працівники, пенсіонери та ін.». Дана тема актуальна в умовах візичної війни та одночасно інформаційної війни РФ проти України та висвітлює механізми цифрової трансформації країни для швидшого навчання населення цифрової грамотності.

Ключові слова: цифрові технології, технологічні процеси, інформаційне суспільство, інформаційні процеси, інформаційні технології, технологічний прогрес.

Вступ. Вивченню питання становлення цифрових комунікацій приділяли увагу чимало українських вчених. Проте вагома кількість питань, пов’язаних з баченням розвитку технологічних процесів, розвитку цифровізації та інформатизації досі залишається недостатньо розкритою. Це залежить і в тому числі від

відсутності прогресивної освітньої бази, а також від постійного удосконалення цифрових технологій та швидких змін у діджитал-світі.

У науковому просторі запропоновано різні визначення поняття «цифрової комунікації», проте вони не суперечать одне одному, а навпаки – доповнюють. У всіх випадках важливим є доступ до Інтернету та наявність відповідного технічного забезпечення. Цифровізація всіх процесів життєдіяльності людини поступово стає новою реальністю для світу. І держава Україна не виняток. Це логічний етап розвитку. Він стосується як цифрової економіки, так і соціально-політичної і правової реальності загалом (Камінська, 2008: 144). Цифровізацію часто називають трендом, але з кожним роком вона стає необхідністю і головним фактором, який безпосередньо впливає на розвиток економіки, освіти, культури тощо.

Мета статті – з'ясувати роль та значення становлення цифрових комунікацій як комунікаційного інструменту та використання цифрових технологій у публічній діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій виявив, що значення соціальних мереж як комунікаційного інструменту вивчали такі вчені, як М. Поплавський, Т. Гранчак, Т. Куценко, І. Парфінюк, та ін. Основна увага науковців зосереджена на аналізі різних «точок зору» щодо соціальних мереж в умовах безперервного розгортання цифрового медіапростору, визначенні їхньої ролі в процесах накопичення інтелектуального капіталу в сучасних умовах та на обґрунтуванні концепції цифрової модернізації.

Перші згадки про термін «інформаційні технології» з'являються в англійських джерелах. Наприклад, вираз “information technologies” з'являється у зарубіжній літературі в 1964 р. у статті Дж. Дайболда “John Diebold” (Targowski, 1999: 1029).

На території України це питання було підняте, коли вийшла урядова постанова «Про заходи щодо забезпечення комп'ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів і широкого впровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес», прийнята у 1985 році. У 1988 році була створена робоча група яка керувалася академіком А. Єршова. Вона запропонувала до обговорення Концепцію інформатизації освіти (ВРУ, 2011: 10).

В Україні відбувається поступовий перехід від індустріальної економіки до інформаційної – економіки знань. Швидкими темпами розвивається інформаційна структура, яка стає загальнодоступною. В ухваленій Кабінетом Міністрів України Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки (КМУ, 2018: 8) зустрічаємо трактування поняття «цифровізація». Відповідно до визначення цієї дефініції розуміємо, що цифровізація має на меті насичення реального фізичного світу електронними та цифровими пристроями, системами і засобами, та налагодити між ними цифровий обмін. Таким способом відбувається інтегральна взаємодія, де фізичний і віртуальний світ стають одним цілим – кіберпростором або кіберфізичним простором.

Технологічні процеси прямо й безпосередньо впливають на економіку країн світу. Цифровізація є однією з важливих передумов економічного зростання країни. Відповідно до згаданої Концепції Кабінету Міністрів можна виділити такі основні принципи цифровізації в Україні:

Цифровізація – це великий обсяг пристроїв та збільшення електронно-цифрової техніки та їх систем в повсякденному житті. Прості покупки послуг та товарів на теренах України не можуть собі дозволити придбати сучасне обладнання через брак фінансів, в той час, як провідні компанії ІТ-сфери цілком на це спроможні. Важкий стан ослабленої економіки, внутрішні проблеми та складна геополітична ситуація України створює стимул до економічного зростання. Розуміючи це, Кабінет Міністрів України ухвалив «Концепції розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2020–2024»:

- цифровізація має гарантувати кожному громадянину України однаковий доступ до інформації, послуг та знань, що надаються на основні цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій;
- цифровізація повинна допомогти створити переваги у всіх сферах життя людини;
- використання цифрових технологій підвищує продуктивність, ефективність, а також конкурентоздатність, завдяки цьому відбувається економічне зростання, через яке реалізується цифровізація;
- цифровізація покликана сприяти розвитку засобів масової інформації, впливати на формування медійної культури та здійснювати вплив на розвиток інформаційного суспільства;
- з метою інтеграції України в ЄС та вихід на світовий ринок, цифровізація повинна бути спрямована на міжнародне співробітництво;
- цифровізація має сприяти зростанню рівня обізнаності, довіри та відчуття безпеки;
- цифровізація може розглядатися як об'єкт державного управління.

В умовах розвитку глобального цифрового суспільства місце людини може бути замінене технологічним механізмом чи новітнім роботом. Проте людина залишається центром цих глобальних процесів, адже саме вона творить і створює цифрові технології, якими людство вже звикло користуватися щодня, роблячи своє життя комфортнішим.

2 вересня 2019 року в Україні було засновано Міністерство цифрової трансформації. Роботу нового Міністерства можна вважати однією з найпрогресивніших та найуспішніших. А завдяки впровадженню додатку «Дія» більшість послуг стали доступнішими для користування громадянами України.

Сайт Міністерства має зручний інтерфейс та доступну пошукову систему. Веб-сайт пропонує користувачеві обрати найпопулярніший тег, клікнувши на який юзер отримає одразу перелік посилань та матеріалів на задану тему. Серед найбільш поширених тегів – інновації, цифрова освіта, цифрові документи, дія, е-послуги, кібербезпека, відкриті дані, віртуальні активи, гід з держпослуг.

Міністерство цифрової трансформації задає тренди на цифровізацію, сприяє й економічному зростанню завдяки тісній співпраці та залученню міжнародних інвесторів в Україну. Проте стикається з рядом проблем, зокрема, що стосується удосконалення цифрового законодавства та його відповідності до європейського законодавства у сфері врегулювання інформаційно-комунікаційних відносин.

У нових умовах технологічної та цифрової інновації країна отримує переваги, в якій удосконалюються та зростають та взаємодіють всі складові економіки. Цифровізація має певні переваги для розвитку економіки. Її потенціал підтверджується в доповіді ОЕСР: «Технології, інтелектуальні програми та інші інновації у цифровій економіці можуть підвищити якість послуг, що надаються, і допомогти вирішити проблеми в самих різних областях, включно з охороною здоров'я, сільським господарством, державним управлінням, податками, транспортом, освітою, екологією та ін» (Пищуліна, 2020: 36).

Через швидкий розвиток інформаційно-комунікаційної галузі держава Україна не встигла врегулювати багато політико-правових питань. Негативними наслідками цієї ситуації стала організована кіберзлочинність. Саме тому виникає необхідність розробки нових законодавчих ініціатив, спрямованих на захист персональних даних, засоби безпеки державних структур, захисту інтелектуальних прав на цифрову творчість тощо, щоб забезпечити користувачів цифрових комунікацій від шахрайства.

Держава Україна має можливість переймати найкращий цифровий досвід таких країн як США та Китай, також країн «Digital 5» «Південна Корея, Велика Британія, Ізраїль, Нова Зеландія та Естонія». Названі держави успішно розвивають цифрову економіку, а також розробляють та постійно фінансують технологію блокчейну, яка допомагає захистити конфіденційність інформації, суб'єктів обміну цією інформацією та забезпечити її достовірність.

Активну участь у формуванні сучасних інформаційних ресурсів, у запровадженні технологій електронного урядування беруть Бібліотека Конгресу США, Бостонська публічна бібліотека, Британська бібліотека, які завжди відігравали важливу роль у забезпеченні вільного та відкритого доступу до світових знань, а також до ресурсів, які забезпечують зв'язок з державними органами на всіх рівнях. Ці установи використовуються як точки доступу до інформації щодо податкової сфери, питань громадянства й імміграції, соціальних сервісів, медичної сфери, надзвичайних ситуацій тощо. Вони задовольняють найважливіші потреби населення в е-урядуванні: виконуючи посередницьку функцію між урядовими установами та користувачами, які потребують допомоги; проводячи навчання основам комп'ютерної та інтернет-грамотності й надаючи доступ до послуг е-урядування; працюючи в зручний час, зокрема пізно ввечері, коли доступ до державних установ обмежено; забезпечуючи необхідний рівень інформаційної безпеки під час використання послуг е-урядування; надаючи консультативну допомогу в процесі використання користувачами вебсайтів е-урядування тощо (Швець, 2013: 120).

Перехід від зрілої промислово розвиненої економіки до інноваційного «суспільства знань» є дуже показовою не лише для країн, що реалізують на даний момент стратегію трудомісткої індустріалізації, а й для всіх держав, які прагнуть сформувати ефективне, динамічне, адекватне і гнучке умовам глобалізації та нового технологічного укладу національне господарство.

У 2002–2006 рр. програма «Електронна Корея – глобальний лідер XXI століття» стала своєрідною концепцією переходу від екстенсивного до інтенсивного шляху становлення «економіки знань». Основні зусилля були зосереджені на розвитку навичок користування ПЗ у широких верств населення, інституційно-правових реформах, НДДКР та збільшенні інвестицій як в основні фонди ІКТ-індустрії, так і у виробництво послуг з потенційно високою доданою вартістю. Вона знаменувала собою зміщення пріоритетів політики держави від кількісного до якісного розширення сфери ІКТ. Це підтверджується спектром поставлених завдань у рамках ключових напрямів програми сприяння інформатизації в національному масштабі:

- розширенні асортименту та підвищенню якості суспільних послуг, що надаються он-лайн з метою сприяння інформатизації державного сектору;
- організація системи електронної зайнятості та віртуальних робочих місць, розвиток навичок користування ІКТ на базі системи безперервного навчання;
- сприяння нововведенням в державному управлінні, пов'язаним з інформатизацією «в першу чергу в сфері фінансів і технологій»;
- сприяння інформатизації промисловості шляхом впровадження ІКТ в усі галузі індустріального виробництва, розвитку електронної комерції, створення безпечної та надійної середовища для он-лайн бізнесу з метою сприяння інформатизації промисловості.

Модернізація інфраструктури ІКТ здійснювалася на основі:

- адаптації чинного законодавства до потреб «суспільства знань»;
- зміни інституційного середовища у сфері програмного забезпечення і цифрових технологій;
- модернізації високошвидкісних телекомунікаційних мереж;
- розвитку Інтернету нового покоління;
- інтенсифікації розвитку ІКТ-індустрії, включаючи підвищення її конкурентоспроможності на базі стратегічних цільових продуктів.

Із-поміж громадських організацій, які потужно популяризують в українському суспільстві ідеї електронного урядування, варто виокремити Фонд Східна Європа. Акумулювавши кращі практики свого засновника – Фонду Євразія, ця благодійна неприбуткова організація активно сприяє розвитку ефективного управління і громадянського суспільства в Україні. За підтримки Агентства США з міжнародного розвитку

“USAID”, Європейського Союзу, Швейцарської Конфедерації за посередництва Швейцарської агенції з розвитку та співробітництва “SDC”, шведського Агентства з питань міжнародної співпраці та розвитку “SIDA”, координатора проєктів ОБСЄ в Україні, урядів інших країн, фондів, корпорацій нині реалізується масштабна програма з електронного урядування, е-демократії «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади “EGAP”», зміст якої полягає в широкій освітній діяльності, створенні відповідних інформаційних ресурсів, а також у фінансовій підтримці спеціальних проєктів.

Зауважимо, що 2018–2020 рр. Київський національний університет культури і мистецтв «кафедра документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності» став майданчиком реалізації згаданої програми, що відображено в активній апробації посібників з електронного урядування, однойменної дисципліни, проведенні фахівцями циклу лекцій, інших форм освітньої роботи, результатом якої стало впровадження в українські ЗВО комплексу навчальних видань.

Дотичними питаннями займаються також всеукраїнські асоціації органів місцевого самоврядування «Міста електронного урядування»; ІТ України; «Інформаційна безпека та інформаційні технології»; центрів надання адміністративних послуг; Інститут громадянського суспільства; Українська бібліотечна асоціація; Спілка архівістів України; Громадська організація «Електронна демократія» та інші інституції, співпраця яких зрештою формує нове бачення, мислення, базоване на сприйнятті інформаційно-комунікаційних технологій невід’ємною частиною суспільного життя, зокрема сфери державного управління та місцевого самоврядування, широким і непідробним комунікацій між владою і громадянином, підприємствами, установами, організаціями.

На окреме поцінування заслуговує діяльність Української бібліотечної асоціації «далі – УБА», яка регулярно проводить різного роду заходи, спрямовані на поширення в суспільстві цифрової грамотності, плекання цифрової культури, розширення знань широкої громадськості з інформаційно-комунікаційних технологій. Підтримка всеукраїнських і міжнародних проєктів «“Чотири простори бібліотеки: інноваційна модель діяльності”, “Твори культуру: бібліотечні інноваційні послуги”, “Активні громадяни”, “Містки громадської активності” та ін.»; організація і проведення бібліотечних форумів, науково-практичних конференцій, семінарів з актуальної проблематики новітніх форм і напрямів роботи бібліотек; участь у видавничих заходах; функціонування Головного тренінгового центру для бібліотекарів при Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв «далі – НАКККМ», що здійснює навчання з курсу «Електронне урядування та доступ до інформації у бібліотеках», поширення професійних науково-освітніх програм, спеціалізованих веб-порталів, блогів та інших соціокомунікаційних заходів – усі ці заходи стали візитівкою діяльності УБА.

Примітно, що із січня 2020 року асоціація долучилася до проєкту Міністерства цифрової трансформації України «Дія. Цифрова освіта», котрий є складовою національного проєкту «Дія», згідно з яким передбачається створення онлайн-сервісів державних послуг із метою втілення «Держави у смартфоні». Відтоді користувачі бібліотек, які приєдналися до проєкту, можуть безоплатно навчатися на національній онлайн-платформі з цифрової грамотності, переглядаючи освітні серіали, записи вебінарів тощо. Бібліотеки, співпрацюючи з обласними державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, стають амбасадорами проєкту «Дія. Цифрова освіта», пропагуючи його зміст у засобах масової інформації, соціальних мережах, розширюючи коло учасників та перетворюючись на партнерські офлайн-хаби проєкту. Згідно з останніми статистичними даними, нині створена мережа більше ніж із 1300 хабів у масштабах усієї України, найбільша частка яких належить бібліотекам (ДІЯ, 2021: 1).

Для України є гостра необхідність у створенні інформаційного права та розвитку його як науки. Інформатизація суспільства може стати загрозливою за відсутності контролю нормативно-правовими актами. Зростає і рівень відповідальності держави, яка впроваджує в усі сфери життя інформаційно-комунікаційні технології (ДІЯ, 2021: 4).

Висновки. Цифровізація є однією з важливих передумов економічного зростання країни. Вона має гарантувати кожному громадянину України однаковий доступ до інформації, послуг та знань; сприяти розвитку засобів масової інформації, впливати на формування медійної культури та здійснювати вплив на розвиток інформаційного суспільства; сприяти зростанню рівня обізнаності, довіри та відчуття безпеки.

Розвиток цифрових комунікацій активізував використання соціальних мереж. Вони стали одними з головних способів збору та передачі інформації. У своїй діяльності державні органи влади використовують соціальні мережі для інформування та звітування про свою роботу, а також для політичної агітації та залучення нової аудиторії. Для останнього нардепи проводять на своїх сторінках розіграші, запрошують прокоментувати публікації або поділитися опублікованою народним депутатом інформацією. Соціальні мережі стали основними інструментами цифрової комунікації та забезпечують вільний доступ користувача до інформації та нових знань.

Список використаних джерел:

1. Тарговський А. Зсув парадигми: форум ІТ to ІСТ / Андрій Тарговський, Омар Халіл // Управління ресурсами інформаційних технологій в організаціях наступного тисячоліття : Міжнародна конференція Асоціації управління інформаційними ресурсами, Херші, Пенсільванія, США. – 16–19 трав. – 1999. – С. 1029–1034.
2. Державна цільова програма впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/494-2011-п>

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р: ред. від 17.09.2020 / Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>
4. Мережа хабів – Дія. Цифрова освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/hubs> (дата звернення: 25.01.2021).
5. Цифровізація в Україні: нормативно-правове забезпечення. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/906>
6. Пищуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf

References:

1. Tarhovskiy, A. Zsuv paradyhmy: forum IT to ICT / Andrii Tarhovskiy, Omar Khalil // Upravlinnia resursamy informatsiinykh tekhnolohii v orhanizatsiakh nastupnoho tysyacholittia [Management of information technology resources in organizations of the next millennium]. Mizhnarodna konferentsiia Asotsiatsii upravlinnia informatsiinyamy resursamy, Khershi, Pensilvaniia, SShA. – 16–19 trav. – 1999. – S. 1029–1034.
2. Derzhavna tsilova prohrama vprovadzhenia u navchalno-vykhovnyi protses zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii “Sto vidsotkiv” na period do 2015 roku. [State target program of introduction of “One Hundred Percent” information and communication technologies into the educational process of general educational institutions for the period until]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/494-2011-p>
3. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy [On the approval of the Concept of the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018–2020 and the approval of the plan of measures for its implementation: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine] na 2018–2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.01.2018 r. № 67-r: red. vid 17.09.2020 / Ofits. veb-sait Verkhov. Rady Ukrainy. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-r>
4. Merezha khabiv – Diia. Tsyfrova osvita. [Network of hubs – Action. Digital education]. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/hubs> (data zvernennia: 25.01.2021).
5. Tsyfrovizatsiia v Ukraini: normatyvno-pravove zabezpechennia. [Digitization in Ukraine: regulatory and legal support]. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/906>
6. Pyschulina, O. (2020). Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta sotsialni determinanty. [Digital economy: trends, risks and social determinants]. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf